

УДК 745.03/687.01

DOI:10.30857/2617-0272.2023.2.10.

ДАВИДЕНКО І. В., КОКОРИНА Г. В., ЧУПРИНА Н. В.,
ГАРКІН П. В., СЕЛЬСКИЙ Р. М.*Київський національний університет технологій та дизайну, Київ, Україна***ТВОРЧИСТЬ О. ЕКСТЕР ЯК ДЖЕРЕЛО КОМПОЗИЦІЙНИХ ТА
ХУДОЖНЬО-ГРАФІЧНИХ ПРИЙОМІВ ДЛЯ РОЗРОБКИ
КОЛЕКЦІЙ СУЧАСНОГО ОДЯГУ**

Мета: дослідження актуальності і способів застосування дизайнерських підходів видатної художниці першої половини ХХ століття Олександри Екстер в сучасному фешн-дизайні.

Методологія. Використано методи літературно-аналітичного та системного історіографічного аналізу, методи класифікації композиційних прийомів формоутворення.

Результати. Репрезентовано творчій спадок видатної української художниці та дизайнерки О. Екстер, висвітлено окремі аспекти її роботи в галузі фешн-графіки та композиції костюма. Представлено внесок художниці в розвиток авангардистського руху в Україні, досліджено логіку формування її поглядів на взаємозв'язок форми та кольору в костюмі, практичний досвід конструктивного моделювання одягу, інтерпретації традицій українського народного строю. Доведено актуальність напрацювань О. Екстер з огляду на актуальні проблеми сучасного дизайну, проаналізовано роботи сучасних дизайнерів костюма, спеціалістів з художньої вишивки, аксесуарів та головних уборів, натхненних мистецтвом видатної української мисткині.

Наукова новизна. Результати досліджень висвітлюють інноваційні підходи до дизайну костюма на прикладі творчості О. Екстер. Доведено актуалізацію досвіду історичного вітчизняного дизайну в контексті сучасних проблем проектування одягу.

Практична значущість. Представлено приклади інтерпретації дизайнерської парадигми О. Екстер в процесі створенні сучасних зразків фешн-дизайну, що ілюструє широкі можливості використання результатів наукової роботи в процесі навчальної підготовки та практичній діяльності дизайнерів сучасного одягу.

Ключові слова: український авангард; Олександра Екстер; дизайн одягу; фешн-графіка; жіночий одяг; національний одяг; проектування костюма.

Вступ. Трансформація сучасних трендів в культурі та мистецтві значною мірою пояснюється знаковими подіями, які відбуваються останніми роками в політиці та економіці. Ці події детермінують споживчий запит на формування і реалізацію у фешн-дизайні підходів, які б дозволяли маркувати носіїв відповідних ідей, з одного боку, та сприяли збереженню індивідуальності автора з іншого. Саме тому сучасні дизайнери часто звертаються до творчої спадщини початку ХХ століття, яка характеризувалася бурхливим розвитком у мистецтві різноманітних авангардних течій (футуризму, кубізму, конструктивізму, абстракціонізму тощо), а сформовані у цей період культурологічні та естетичні засади ідеології авангарду базувалися на індивідуалізмі та

епатажності, експериментах з формою, кольорами, фактурою тощо.

Різка зміна загального стилю суспільного буття, що стала наслідком поширення коронавірусної інфекції у 2020 році, а потім початком повномасштабного вторгнення російських військ в Україну в 2022 році, диктує впровадження у вітчизняну індустрію моди нових принципів естетики та функціональності. Загострення кризи в політиці та економіці стимулює підвищення інтересу до власної історії, спонукає шукати нові шляхи збереження національної ідентичності.

Певні художні паралелі можливо провести з початком ХХ століття, який теж характеризувався значними суспільними потрясіннями. У цьому контексті актуальною є переоцінка спадщини дизайнерської думки і підходів до процесу проектування тієї доби,

зокрема в творчості Олександри Екстер, яка певний час працювала в Україні, сприяла популяризації українського декоративно-прикладного мистецтва і активно експериментувала з окремими елементами етнодизайну. Разом з тим, важливим доробком у творчості О. Екстер стало привнесення у повсякденний одяг ідей авангардизму та їх гармонізація із стереотипами доміантного класицизму. О. Екстер була не єдина у пропонуванні ідеї відтворення в одязі «кубофутуристичних» орнаментів, а також використання євґерґе геометризованих силуетів костюму. Разом з тим, її костюмні проєкти демонструють особливе відчуття залежності силуету від пластичних та орнаментальних властивостей тканини, а також розуміння нових актуальних вимог до функціональності одягу та його естетики.

Аналіз попередніх досліджень.

Олександра Екстер акумулювала в своїй творчості широкий спектр художніх напрямів мистецтва 1910–1920-х років. Вона відома як художник-графік і художник декоративно-прикладного мистецтва, як етнограф та викладач художньої студії, як сценограф і художник по костюму.

Слід зазначити, що систематизація знань про її творчість ускладнена тими обставинами, що творча спадщина О. Екстер розпорошена між різними країнами і музеями, але останнім часом, завдяки зусиллям українських мистецтвознавців, вдалось узагальнити та систематизувати великий обсяг інформації щодо творчості видатної мисткині.

Відмітимо, перш за все, Дмитра Горбачова, який ввів у міжнародний обіг поняття «український авангард» [1]. Мова йде про художників, які за своїм походженням та творчістю були пов'язані з Києвом, Харковом, Одесою та Львовом. Серед них К. Малевич, Д. Бурлюк, О. Богомазов, О. Архипенко, А. Петрицький, В. Меллер, О. Хвостенко-Хвостов, Б. Косарев та інші митці. Окрему увагу приділяє Д. Горбачов художній діяльності Олександрі Екстер, її пошукам нових шляхів мистецтва та

складному процесу взаємодії європейського та національного художнього досвіду [2].

Специфіку вітчизняного авангарду досліджувала також Галина Склярєнко, її праці присвячені проблемами виокремлення актуальних напрямів авангарду із багатьох інших новацій періоду початку ХХ ст., а також аналізу історико-культурного контексту того часу, особливостям його формування та етапам розвитку [3]. Творчість Екстер авторка розглядає, зокрема, у напрямку становлення футуризму з його ідеєю не обмежуватися змінами художньої мови, а висунути нову модель бачення розвитку української культури, динамічну, відкритую до новацій світового досвіду.

Серед інших науковців, які досліджували українське мистецтво, варто виокремити Ольгу Лагутенко та її нову концепцію історії української графіки першої третини ХХ століття з урахуванням загальноєвропейських художніх процесів [4]. Розглядаючи діяльність вітчизняних мистецьких осередків, О. Лагутенко підкреслює прагнення майстрів графіки відкрити нові можливості художньо-образних рішень через залучення національних традицій, в тому числі взірців архаїчного та етнографічного мистецтва.

Ще один важливий, з огляду на тему даної статті, напрямок мистецтвознавчих досліджень пов'язаний з роллю Екстер в становленні української сценографії. Тут слід зазначити, окрім публікацій Д. Горбачова, якій багато займався цією темою, низку ґрунтовних досліджень, присвячених питанню виходу авангарду за рамки живопису, появи авангардних візій на театральній сцені, зокрема праці М. Мудрак та М. Руденко [5], В. Сидоренко [6], І. Мелешкіної [7], Т. Павлової [8].

Найбільш послідовним дослідником творчості О. Екстер зараз є Георгій Коваленко. У 2021 році була видана його монографія «Авангард Олександри Екстер: київський період», яка висвітлює київський період життя і творчості Екстер [9]. Авангардна мисткиня прожила в Києві більше 35 років,

закінчила тут гімназію, навчалась у Київському художньому училищі. Це були роки її активної виставкової та педагогічної діяльності, час створення власної Студії, що стала справжньою майстернею київського авангарду. Головні принципи педагогічної системи Екстер були свого часу покладені в основу курсів у ВХУТЕМАС в Москві і в Паризькій Академії сучасного мистецтва Фернана Леже, де вже після 1924 року художниця продовжила свою кар'єру. Відмітимо, що книга Г. Коваленка стала частиною великого проєкту, присвяченого 140-річному ювілею видатної художниці. В рамках проєкту була відзначена творча діяльність мисткині в якості автора ескізів театральних костюмів та кураторки проєкту співпраці художників авангардистів з українськими народними майстрами у 1900–1910-х роках. За ініціативою відомої дослідниці українського художнього текстилю Тетяни Кара-Васильєвої були відтворені у вишивці перші ескізи митців авангарду [10].

Внесок Олександри Екстер в розвиток новітньої моди давно є об'єктом мистецтвознавчих досліджень. З останніх праць відмітимо монографію Зеновії Тканко «Мода в Україні ХХ століття», в якій окремо представлено власний погляд на процес становлення вітчизняної моди як національного мистецького феномену, в якому Олександра Екстер зіграла свою особливу роль [11]. Актуалізація творчості українських авангардистів в сучасному дизайні пов'язана з тим, що сьогодні, так само як і сто років тому в українському суспільстві відбувається відкриття незадіяних пластів минулого, актуалізація забутих складових історичного досвіду, який потрібно окреслити і художньо переосмислити. В костюмній практиці ці явища відбуваються вже достатньо давно, але вони поки що лише констатуються як певні мистецькі події і не внесені в науковий обіг. Між тим, дизайн одягу сьогодні часто стає частиною нової стратегії художнього експериментування, самопізнання культури та різноманітних практик концептуального мистецтва [12].

Постановка завдання. Метою дослідження є аналіз підходів О. Екстер в роботі з костюмом, ознайомлення молодих дизайнерів з її основними ідеями у комплексному проєктуванні одягу, доведення актуальності застосування дизайнерських прийомів О. Екстер в сучасному фешн-дизайні. Окремими завданнями дослідження стали вивчення дизайнерського спадку художниці, систематизація її підходів в галузі проєктування сценічного костюму та повсякденного одягу, а також узагальнення досвіду сучасних українських дизайнерів, якій базується на адаптації та осучасненні окремих творчих наробок О. Екстер стосовно актуальних проблем сучасного дизайну костюма.

Результати дослідження. Розглянемо кілька важливих фактів з творчої біографії Екстер, що стосуються комплексної роботи з костюмом та його формою. Працюючи над розробкою проєктів сучасного одягу у 1917 році О. Екстер брала участь у Другій виставці сучасного декоративного мистецтва «Вербівка» (салон К. І. Михайлової), на якій експонувалося понад 400 зразків вишивки, виконаної селянками з с. Вербівка (Черкаська область, Україна) за ескізами художників, які сповідували ідеї супрематизму та можливості їх використання в сучасному дизайні. Як надзвичайно цікаве явище на цій виставці було відзначено багатство та активний блиск яскравих кольорів, скомбінованих в найрізноманітніших сполученнях, в комплексному вирішенні із структурою орнаментів та формою. Найбільш цікавими роботами О. Екстер були визначені орнаменти «Підкладка», «Набійка», «Кукли».

На відкритті виставки Є. Прибильської та Г. Собачко в Києві у 1918 році О. Екстер відзначила, що одним з важливих видів декоративного мистецтва стали рисунки для тканин, килимів та вишивок. Значною особливістю цього виду мистецтва є площинне вирішення форми в орнаментах різних видів: рослинних, анімалістичних, архітектурних. Декоративна композиція відрізняється від живописної тим, що обумовлює обов'язко-

вість ритму, тобто повторення кольорових силуетних форм в рисунках, в яких ритм може бути більш складним та вільним. Вона відзначала, що звертаючись до комплексних проявів законів композиції в старовинному мистецтві, варто відзначити також ікони, в яких колорит досягає максимальної напруги, а композиція має чіткий внутрішній ритм та рівновагу. Зразки сучасної народної творчості в українському мистецтві також визначають чистоту та інтенсивність кольорових сполучень, орнаментальних побудов та знаково-символічних елементів.

Найбільш цікаво та авангардно визначила себе О. Екстер в роботі з театральною сценографією. Ще у 1917 році мисткиня була визнана як реформатор сценічного костюма. Її роботи несли внутрішній ритм, емоційно підкреслювали гру акторів, були «архітектурними», виразними за формою та «гострими» за рисунком. Сенсаційною в світі мистецтва театру виявилася постановка «Саломеї» Оскара Уальда, яку оформила О. Екстер не тільки в розрізі сценографії, а й в проєктуванні видовищного костюма (рис. 1).

Замовлення на проєктування театральних костюмів та сценографічні оформлювальні роботи Екстер реалізує під час перебування в Києві в 1918 році, відкривши майстерню-салон декоративного мистецтва. В 1919–1920 рр. вона виконує проєкти костюмів для концертних програм, створює ескізи костюмів для балетів та танцювальних номерів «Школи руху» Броніслави Ніжинської.

Період творчості О. Екстер, який припав на 1920–1925 рр., відображає певну боротьбу єдності і протилежностей дизайнерських підходів. З одного боку, доба розбудови культури соціалістичного реалізму характеризувалась домінуванням у суспільстві трендів на мілітаризацію та емансипацію, що диктувало певні підходи до уніфікації одягу, уникнення демонстрації індивідуальності та епатажності. О. Екстер спромоглась і в таких умовах заявити про себе як авангардний дизайнер, запропонувавши низку рішень для конструкцій однострою та

спецодягу, розроблюючи принти для тканин промислового виробництва. У співпраці з В. Мухіною, Н. Ламановою та іншими художниками вона проєктує костюми, верхній одяг, капелюшки, використовуючи в оздобленні пояси з рогожі, фарбування червоним та зеленим, оздоблення сушеним горохом, мушлями, кульками з паперу.

З іншого боку, у цей період роботи з побутовим костюмом вона реалізувала свої творчі авангардні принципи і в дизайні театального костюма та театральних декорацій, де існувала можливість для творчої свободи та фантазії. Паралельно вона готує низку публікацій, в яких намагається теоретично обґрунтувати пошуки нових форм побутового одягу, акцентуючи на тому, що темпи повсякденного життя вимагають найменших витрат часу та енергії на виробництво одягу, відтак перенасичено складній сучасній моді необхідно протиставити одяг практичний, доцільний та красивий в своїй простоті.

В 1923 році О. Екстер розробляє рисунки для фабрики з виробництва ситцю. В своїх роботах з дизайну тканин та одягу Екстер відзначає, що колір повинен витікати з самої форми. Притаманна народному костюму багатоколірність не може бути цілком збережена в умовах сучасного міста і потребує певного творчого осмислення. Проте, повністю відмовлятися від неї означало б сліпе наслідування європейської цивілізації з її нівелюючим національну культуру духом. Сама атмосфера багатонародної культури вимагає кольору, при тому кольору насиченого, а не м'яких тональностей, як наприклад, у пастельних розсіяних кольорах Франції або Італії.

Екстер розміщує свою статтю «В конструктивному одязі» у єдиному опублікованому номері журналу «Ательє» (1923 р.). В цій статті вона обумовлює, що основи створення нових форм одягу повинні бути комплексно закладені: інтенсивність кольору, як елементу, що характеризує особливості національної культури, та логічність форми, побудованої з урахуванням

всіх ергономічних вимог в своїх пропорціях, ритмі та врівноваженості. Нові зразки прозодягу, тобто одягу для виробництва, за її

думкою, повинні бути побудовані на простих геометричних формах та основних чистих кольорах.

Рис. 1. Ескізи костюмів О. Екстер для персонажів вистави О. Уальда «Саломея», 1917 р.: а – Ірод, б – Саломея, в – Танок семи покривал [22]

Рис. 2. Ескізи костюмів О. Екстер та приклад втілення в матеріалі: а – обкладинка та сторінка журналу «Ательє» № 1 з моделями О. Екстер «галицького характеру», 1923 р. [22]; б – реконструкція костюма за ескізом О. Екстер, автор Ю. Ситникова, 2017 р.

Рис. 3. Колекція Руслана Панчука за мотивами творів О. Екстер: а – ескіз костюма О. Екстер, 1924 р. [22]; б – моделі колекції, 2006 р. [13]

Конструктивістський лаконізм побудови основи конструкції та багатство кольорів, характерні для робіт О. Екстер, в їх комплексному поєднанні стали основою для розробки багатьох сучасних дизайнерських проєктів.

Цікаву та самобутню інтерпретацію творів Олександри Екстер відтворив в своїх роботах молодий український дизайнер Руслан Панчук [13]. Його колекція костюмів з використанням ручної вишивки втілює традицію, започатковану виставкою декоративного мистецтва «Вербівка». Чисті відкриті кольори, динамічні лінії, пропорції, ритм та композиційне вирішення декору утворюють інтуїтивний зв'язок з ескізами костюмів Олександри Екстер (рис. 3). Сучасні, яскраві моделі одягу є беззаперечним прикладом того, що творчий спадок видатної мисткині є невичерпним джерелом натхнення для молодих художників в сучасному комплексному дизайн-проєктуванні.

Справжнім вибухом в розробці видовищних костюмів для кінематографу стала робота Олександри Екстер над костюмами до стрічки Якова Протазанова «Аеліта» за романом О. Толстого у 1924 році. Дійство футуристичної постановки відбувається на Марсі. Костюми героїв зі складною трансформованою структурою, технічно розробленими механізованими формами та елементами за задумом автора в комплексі найбільш виразно передають образне рішення ідеї (рис. 4, а).

Надихаючись роботою Олександри Екстер для кіно та театру видатна українська дизайнерка Лілія Пустовіт у 2008 році створила сучасну колекцію з шістнадцяти суконь. Презентація колекції відбулася у Національному художньому музеї України під час виставки «Амазонка авангарда». На виставці, вперше в Україні, було представлено близько п'яти десяти робіт з творчого спадку Екстер. Цей просвітницький та культурологічний проєкт показав життєвість та багатогранність мистецтва авангарду, його значення в сучасному дизайн-проєктуванні.

Про свою роботу над цією колекцією Лілія Пустовіт казала: «...мені здається, що скільки я працюватиму з цим матеріалом, стільки він мене і надихатиме, бо кожен раз, коли я відкриваю книжку із роботами Екстер, завжди бачу щось нове. Для мене також дуже важливо те, що ці роботи виглядають абсолютно сучасно, і мене захоплює таке вміння передбачати майбутнє – бо це ж було майже 100 років тому» [14].

Дизайнерка використала для створення своєї колекції шовк, атлас, металізовані тканини, різноманітні сітки й пластик. Окрім того, що при виготовленні суконь було знайдено нові композиційні вирішення, здійснено багато ручної роботи, розроблено нові конструкції та прийоми вишивки, також використані технології оздоблення із залученням кристалів Swarovski в костюмах та авторських прикрасах (рис. 5) [15].

У 2021 році було реалізовано проєкт видавництва «Родовід» за підтримки Українського культурного фонду «Авангард Олександри Екстер: київський період». В рамках цього проєкту в Мистецькому Арсеналі (м. Київ, Україна) відбувся імерсійний перформанс «EXTER.live» у стилі контемпорарі-денс в постановці Стефанії Нолл, в якому було продемонстровано колекцію дизайнера Федіра Возіанова та бренду Zahara. Концептуальні моделі десяти суконь-картин Возіанова було створено на основі відомих сценічних дизайнів та ескізів театральних костюмів Олександри Екстер [16].

Композиційне та колористичне вирішення колекції Ф. Возіанова обумовлене притаманним для творчості видатної української художниці використанням чистих, прямих, яскравих кольорів та простих форм (рис. 7). Сюжет суконь-картин складається з фрагментів полотен та ескізів Екстер. Сам автор так охарактеризував особливість моделей: «Їх незвичайність полягає у дуалізмі їхньої природи: коли вміщені в спеціальну раму вони висять на стіні – це мистецтво без домішки дизайну, тобто. абсолютно дисфункційне. Але в той

момент, коли картина вийнята з рами і зустрічається з тілом вона починає бути сукнею, тобто перетворюється на предмет дизайну» [17].

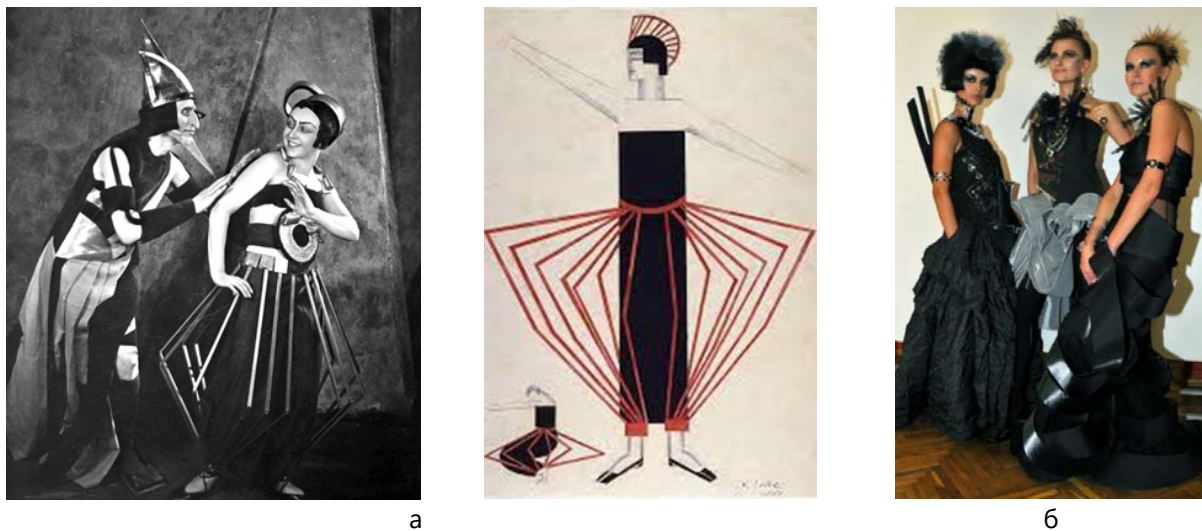

Рис. 4. Футуристичні костюми О. Екстер та Л. Пустовіт: а – ескізи та костюми О. Екстер до фільму «Аеліта», 1924 р.; б – колекція Лілії Пустовіт для виставки «Амазонка авангарду», 2008 р. [14]

Рис. 5. Колекція прикрас Л. Пустовіт із кристалами Swarovski за мотивами творчості О. Екстер, 2008 р.

Рис. 6. Сукня-картина Ф. Возіанова за мотивами ескізу О. Екстер: а – ескіз костюмів для епізоду спектаклю «Танок семи покривал» О. Екстер, 1917 р. [22]; б – проєкт Ф. Возіанова для «EXTER.live», 2021 р. [16]

Рис. 7. Моделі з колекції Федіра Возіанова для перформенсу «EXTER.live», 2021 р. [17]

Рис. 8. Головні убори бренду Zahara за мотивами творчості О. Екстер, 2021 р. [17].

Рис. 9. Інтерпретація творів О. Екстер в предметному дизайні: а – ваза Екстер з колекції «Suprematic», дизайн Катерини Соколової, NOOM, 2015 р. [18]; б – ескіз жіночого костюма, О.Екстер, 1918 р. [22]

Багатогранність творчості О. Екстер надихнула українську дизайнерку Лідію Захарченко (бренд Zahara) на створення колекції капелюшків, які можна носити трансформуючи по-різному, створюючи інші цікаві образи (рис. 8). Моделі було

продемонстровано також в перформенсі «EXTER.live» у Мистецькому арсеналі. Для виготовлення головних уборів був використаний товстий бавовняний трикотаж в спокійних витриманих кольорах, який вдало поєднався з яскравими сукнями-

сценографією Федіра Возіанова. Що додатково підкреслило важливість комплексного підходу до процесу дизайну.

Український промисловий дизайнер Катерина Соколова, співзасновник і креативний директор бренду NOOM і дизайн-студії SOKOLOVA, працює в широкому діапазоні об'єктів предметного дизайну: меблі, освітлення, обладнання, електроніка, навколишнє середовище. Катерина Соколова є учасником та переможцем багатьох європейських виставок та конкурсів дизайну. Найголовніша з них Red Dot Design Award 2015 [18].

Колекція ваз «Супрематизм» бренду NOOM, натхненна геометричними роботами митців початку ХХ століття, зосереджена на основних геометричних формах, таких як кола, квадрати, лінії та прямокутники. Геометрична конструкція ваз – це не тільки декор, а й функціональні роздільники та

тримачі для квітів, які дозволяють створювати витончені композиції. Усі вази колекції виконані з латуні та пофарбованої сталі, та названі іменами відомих супрематистів і модерністів. Ваза Ekster від NOOM уособлює естетичне втілення мистецтва та функціональності, поєднані в одному предметі інтер'єру, де гармонічно поєднані матеріали, форма та кольорова гама (рис. 9, а).

В 2022 році український бренд Ethnodim представив нову колекцію моделей одягу, натхнену мистецькою спадщиною України [20]. Ці роботи створені за мотивами картин українських художників Казимира Малевича, Олександри Екстер, Іван-Валентина Задорожного, Олександра Саєнка, Івана Приходька, Юлії Гушул, Ганни Собачко-Шостак, Василя Корчинського. Художня колекція містить сім вишитих суконь, шість вишиванок і лляну камізелюку.

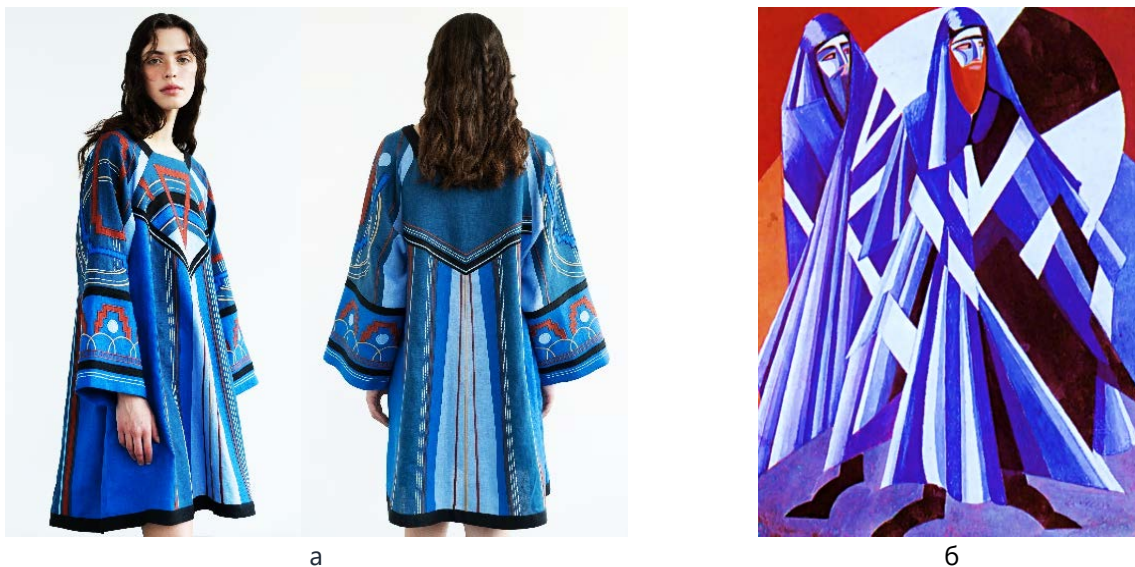

Рис. 10. Сучасний одяг за мотивами творів О. Екстер: а – сукня «Екстер», бренд Ethnodim, 2022 р. [21]; б – ескіз костюмів «Іудеї» до вистави трагедії О. Уайльда «Саломея», О. Екстер, 1917 р. [22]

Дизайн лляної просторої сукні, натхненний роботами Олександри Екстер, вирізняється яскравим кольором, використанням прямих геометричних форм та ліній, що перетинаються. Унікальність сукні «Екстер» полягає в використанні оздоблення в техніці аплікації, яке імітує художньо-графічні прийоми відомої мисткині.

Висновки. Досліджено формоутворюючі та гармонізуючі аспекти роботи з костюмом видатної художниці-авангардистки першої половини ХХ століття Олександри Екстер. Визначено, що її роботи не несли сліпого наслідування загальноприйнятим стандартам моди того періоду, вони мали в собі авангардний дух часу, елементи оригінальних художніх стилів та індивідуальності

автора. Багатий спадок національної культури, результати праці народних майстрів, їх включення в костюм в якості оздоблювальних елементів, надавали можливість створення цікавих та вишуканих зразків одягу, в яких комплексно вирішувались задачі виразності та знаковості сучасного костюма.

Олександра Екстер разом з іншими митцями авангарду зробила дуже багато в галузі дизайну навіть тоді, коли самого цього терміну ще не існувало. Ідеї О. Екстер живлять художників і до теперішнього часу.

Література:

1. Горбачов Д. Авангард. Українські художники першої третини ХХ століття. Київ: Мистецтво, 2017. 320 с.

2. Горбачов Д. Олександра Екстер у Києві і в Парижі. Хроніка-2000, 2000. № 35–36. С. 499–506.

3. Скляренко Г. Авангард в Україні: обшири явища, етапи розвитку. *Українське мистецтвознавство: матеріали, дослідження, рецензії*: зб. наук. пр. К.: ІМФЕ ім. М. Т. Рильського НАН України, 2009. Вип. 9. С. 318–322.

4. Лагутенко О. Українська графіка першої третини ХХ століття. Київ: Грані-Т, 2006. 240 с.: іл. Про О. Екстер. с. 90–91.

5. Мудрак М., Руденко М. Інсценізація українського авангарду 1910–1920 років. Київ: Родовід, 2015. 280 с.

6. Сидоренко В. Візуальне мистецтво від авангардних зрушень до новітніх спрямувань: Розвиток візуального мистецтва України ХХ–ХХІ століть. Інститут проблем сучасного мистецтва Академії мистецтв України. Київ: ВХ [студію], 2008. 187 с.

7. Мелешкіна І. Анатоль Петрицький і Оскар Шлеммер: сценографічний конструктивізм. Київ: Музей театрального, музичного та кіномистецтва України, 2021. 132 с.

8. Павлова Т. Carte Blanche Анатоля Петрицького. Київ: Родовід, 2017. 120 с.

9. Коваленко Г. Авангард Олександри Екстер: київський період. Київ: Родовід, 2021. 376 с.

10. Кара-Васильєва Т. Дизайн-проекти митців авангарду в галузі художнього текстилю і моделювання одягу. *Актуальні проблеми сучасного дизайну*: збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції

В статті проаналізовано приклади створення різнопланових творчих колекцій сучасних українських фешн-дизайнерів, які надихалися інноваційними підходами Екстер до процесу проектування костюма. Творча спадщина О. Екстер сьогодні є предметом вивчення та дослідження в підготовці майбутніх фахівців з дизайну одягу, а її цікаві та плідні ідеї знаходять своє втілення у виконанні сучасних колекцій одягу, в розробці дипломних та творчих колекцій до міжнародних та всеукраїнських конкурсів.

(23 квітня 2020 р., м. Київ): В 2-х т. Т. 1. Київ: КНУТД, 2020. С. 27–29.

11. Тканко З. Мода в Україні ХХ століття. Львів: Артос, 2015. 236 с.

12. Юр М. Авторська модель мистецтва в науковому дискурсі. *Український мистецтвознавчий дискурс*. 2022. № 2. С. 58–70.

13. Офіційний сайт Київської державної академії декоративно-прикладного мистецтва і дизайну імені Михайла Бойчука. URL: <https://kdidpamid.edu.ua/academy/ruslan-panchuk/> (дата звернення 14.05.2023).

14. Філевська Т. Перша амазонка авангарду. *Український тиждень: вебсайт*. URL: <https://tyzhden.ua/History/183397> (дата звернення 14.05.2023).

15. Петрова О. Шаленство в кубі. Київська адреси Олександри Екстер. *Дзеркало тижня. Україна вебсайт*. URL: https://zn.ua/ukr/ART/shalensstvo_v_kubi_kiyivski_adresi_oleksandri_ekster.html (дата звернення 14.05.2023).

16. Модний сюжет: розмова з українськими дизайнерами мовою оригіналу – Федір Возіанов. *Marie Claire. вебсайт*. URL: <https://marieclaire.ua/fashion/modnyj-syuzhet-razgovor-s-ukrainskimi-dizajnerami-na-yazyke-originala-fedor-voziaiov/> (дата звернення 14.05.2023).

17. Танці, сукні-картини та капелюшки: у «Мистецькому арсеналі» пройшов перформанс-презентація книжки. *КІІВ24.news. вебсайт*. URL: <https://kyiv.media/news/tanczi-sukni-kartyiny-ta-kapelyushky-u-mysteczkomu-arsenali-projshov-performans-prezentacziya-knyzhky> (дата звернення 14.05.2023).

18. Офіційний сайт «SOKOLOVA design» URL: <http://sokolova-design.com/ru/products/suprematic-2/> (дата звернення 14.05.2023).

19. Офіційний сайт «Association Alexandra Exter». URL: <https://alexandra-exter.net/en/biography/> (дата звернення 14.05.2023).

20. Малевич, Екстер та Корчинський: ETNODIM презентує художню колекцію вишиванок. [Malevich, Ekster and Korchinsky: ETNODIM presents an artistic collection of embroidery]. ELLE вебсайт. URL: <https://elle.ua/moda/novosty/malevich-ekster-ta-korchinskiy-etnodim-prezentu-hudozhnyu-kolekcyu-vishivanok/> (дата звернення 14.05.2023).

21. Офіційний сайт «ETNODIM». URL: <https://etnodim.com.ua/ua/zhinkam/ua-plattia-zh/suknia-ekster-product.html> (дата звернення 14.05.2023).

22. Офіційний сайт «Arthive». URL: <https://arthive.com/fr/aleksandraekster/works> (дата звернення 14.05.2023).

References:

1. Horbachov, D. (2017). Avanhard. Ukrainski khudozhnyky pershoi tretyny XX stolittia [Avanguard. Ukrainian artists of the first third of the 20th century]. Kyiv: Mystetstvo [in Ukrainian].

2. Horbachov, D. (2000). Oleksandra Ekster u Kyievi i v Paryzhi. Khronika-2000 [Olexandra Exter in Kyiv and Paris. Chronicle-2000]. № 35–36. P. 499–506 [in Ukrainian].

3. Skliarenko, H. (2009). Avanhard v Ukraini: obshyry yavyshcha, etapy rozvytku [Avant-garde in Ukraine: scope of the phenomenon, stages of development]. *Ukrainske mystetstvovnavstvo: materialy, doslidzhennia, retsenzii: zb. nauk. pr.* Kyiv: IMFE im. M.T. Rylskoho NAN Ukrainy. Vol. 9. P. 318–322 [in Ukrainian].

4. Lahutenko O. (2006). Ukrainska hrafika pershoi tretyny XX stolittia [Ukrainian graphics of the first third of the 20th century]. Kyiv: Hrani-T [in Ukrainian].

5. Mudrak, M., Rudenko, M. (2015). Instsenizatsiia ukrainskoho avanhardu 1910–1920 rokiv [Staging of the Ukrainian avant-garde of 1910–1920]. Kyiv: Rodovid [in Ukrainian].

6. Sydorenko, V. (2008). Vizualne mystetstvo vid avanhardnykh zrushen do novitnikh spriamuvan: Rozvytok vizualnoho mystetstva Ukrainy XX–XXI stolit [Visual art from avant-garde movements to the latest trends: Development of Ukrainian visual art of the 20th – 21st centuries]. Instytut problem suchasnoho mystetstva Akademii mystetstv Ukrainy. Kyiv: VKh [studio] [in Ukrainian].

7. Meleshkina, I. (2021). Anatol Petrytskyi i Oskar Shlemmer: stsenohrafichni konstruktyvizm [Anatol

Petrytskyi and Oskar Shlemmer: scenographic constructivism]. Kyiv: Muzei teatralnoho, muzychnoho ta kinomystetstva Ukrainy [in Ukrainian].

8. Pavlova, T. (2017). Carte Blanche Anatolia Petrytskoho [Carte Blanche by Anatoly Petrytskyi]. Kyiv: Rodovid [in Ukrainian].

9. Kovalenko, H. (2021). Avanhard Oleksandry Ekster: kyivskiy period [Vanguard of Oleksandra Ekster: Kyiv period]. Kyiv: Rodovid [in Ukrainian].

10. Kara-Vasylieva, T. (2020). Dyvain-proekty myttsiv avanhardu v haluzi khudozhnoho tekstyliu i modeliuvannia odiahu [Design projects of avant-garde artists in the field of artistic textiles and clothing modeling]. *Aktualni problemy suchasnoho dyzainu: zbirnyk materialiv Mizhnarod-noi naukovopraktychnoi konferentsii*: Vol. 1. Kyiv: KNUTD. 27–29 [in Ukrainian].

11. Tkanko, Z. (2015). Moda v Ukraini XX stolittia [Fashion in Ukraine of the 20th century]. Lviv: Artos [in Ukrainian].

12. Iur, M. (2022). Avtorska model mystetstva v naukovomu dyskursi [The author's model of art in scientific discourse]. *Ukrainskyi mystetstvovnavchyi dyskurs*. № 2. 58–70. [in Ukrainian].

13. Ofitsiynyi sait Kyivskoi Derzhavnoi Akademii Dekorativno-Prykladnoho Mystetstva i Dyvainu imeni Mykhaila Boichuka. URL: <https://kdidpamid.edu.ua/academy/ruslan-panchuk/> (Last accessed:14.05.2023) [in Ukrainian].

14. Filevska, T. Persha amazonka avanhardu [The first amazon of the avant-garde]. *Ukrainskyi tyzhden: vebсайт*. URL: <https://tyzhden.ua/History/183397> (Last accessed:14.05.2023) [in Ukrainian].

15. Petrova, O. Shalenstvo v kubi. Kyivski adresy Oleksandry Ekster [Madness in the cube. Kyiv addresses of Oleksandra Ekster]. *Dzerkalo tyzhnia. Ukraina vebсайт*. URL: https://zn.ua/ukr/ART/shalenstvo_v_kubi_kiyivski_adresi_oleksandri_ekster.html (Last accessed:14.05.2023) [in Ukrainian].

16. Modnyi siuzhet: rozmova z ukrainskymy dyzaineramy movoiu oryhinalu – Fedir Vozianov. [Fashion plot: a conversation with Ukrainian designers in the original language – Fedir Vozianov]. *Marie Claire. vebсайт*. URL: <https://marieclaire.ua/fashion/modnyj-syuzhet-razgovor-s-ukrainskimi-dizajnerami-na-yazyke-originala-fedor-vozianov/> (Last accessed:14.05.2023) [in Ukrainian].

17. Tantsi, sukni-kartyny ta kapeliushky: u «Mystetskomu arsenali» proishov performans-prezentatsiia knyzhky [Dances, dresses-paintings and

hats: a performance-presentation of the book took place in the "Art Arsenal"]. *KYIV24.news. vebseit*. URL: <https://kyiv.media/news/tanczi-sukni-kartyny-ta-kapelyushky-u-mysteczkomu-arsenali-projshov-performans-prezentacziya-knyzhky> (Last accessed:14.05.2023) [in Ukrainian].

18. Ofitsiyni sait «SOKOLOVA design». URL: <http://sokolova-design.com/ru/products/suprematic-2/> (Last accessed:14.05.2023) [in Ukrainian].

19. Ofitsiyni sait «Association Alexandra Exter». URL: <https://alexandra-exter.net/en/biography/> (Last accessed:14.05.2023) [in English].

20. Malevych, Ekster ta Korchynskyi: ETNODIM prezentuie khudozhniu kolektsiiu vyshyvanok.

[Malevich, Ekster and Korchinsky: ETNODIM presents an artistic collection of embroidery]. *ELLE vebseit*. URL: <https://elle.ua/moda/novosty/male-vich-ekster-ta-korchinskiy-etnodim-prezentu-hudo-zhnyu-kolekcyu-vishivanok/> (Last accessed: 14.05.2023) [in Ukrainian].

21. Ofitsiyni sait «ETNODIM». URL: <https://etnodim.com.ua/ua/zhinkam/ua-plattia-zh/suknia-ekster-product.html> (Last accessed:14.05.2023) [in Ukrainian].

22. Ofitsiyni sait «Arhive». URL: <https://archive.com/fr/aleksandraekster/works> (Last accessed: 14.05.2023) [in English].

CREATIVITY OF O. EXTER AS A SOURCE OF COMPOSITION AND ART-GRAPHIC TECHNIQUES FOR THE DEVELOPMENT OF MODERN CLOTHING COLLECTIONS

DAVYDENKO I. V., KOKORINA H. V., CHUPRINA N. V., GARKIN P. V., SELSKYI R. M.

Kyiv National University of Technologies and Design, Kyiv, Ukraine

Purpose: to study the relevance and ways of applying the design approaches of the outstanding artist of the first half of the 20th century, Olexandra Ekster, in modern fashion design.

Methodology. Methods of literary-analytical and systematic-historiographical analysis, methods of classification of compositional techniques of form formation were used in the conduct of scientific research.

Results. The creative legacy of the outstanding Ukrainian artist and designer O. Ekster is represented, some aspects of her work in the field of fashion graphics and costume composition are highlighted. The contribution of the artist to the development of the avant-garde movement in Ukraine is presented, the logic of the formation of her views on the relationship of form and color in the costume, practical experience of constructive modeling of clothes, interpretation of the traditions of the Ukrainian national costume are explored. The relevance of O. Ekster's work has been proven in view of the current problems of modern design, the works of modern costume designers, specialists in artistic embroidery, accessories and headdresses inspired by the art of the outstanding Ukrainian artist have been analyzed.

Scientific novelty. The research results highlight innovative approaches to costume design using the example of O. Ekster's work. The actualization of the experience of historical domestic design in the context of modern problems of clothing design is proven.

Practical significance. Examples of the interpretation of the design paradigm of O. Exter in the process of creating modern fashion design samples are presented, which illustrates the wide possibilities of using the results of scientific work in the process of training and practical activities of modern clothing designers.

Keywords: *Ukrainian avant-garde; Oleksandra Ekster; clothing design; fashion graphics; costume design.*

ІНФОРМАЦІЯ
ПРО АВТОРІВ:

Давиденко Ірина Володимирівна, доцент кафедри мистецтва та дизайну костюма, Київський національний університет технологій та дизайну, ORCID 000-0002-6355-900X, **e-mail:** davidenko.iv@knutd.edu.ua

Кокоріна Галина Василівна, канд. техн. наук, доцент кафедри мистецтва та дизайну костюма, Київський національний університет технологій та дизайну, ORCID 0000-0002-8317-8917, **e-mail:** galinaramasanova@gmail.com

Чупріна Наталія Владиславівна, д-р мист., професор, професор кафедри мистецтва та дизайну костюма, Київський національний університет технологій та дизайну, ORCID 0000-0001-7017-6456, Scopus 56835800000, **e-mail:** chouprina@ukr.net

Гаркін Петро Володимирович, доцент кафедри мистецтва та дизайну костюма, Київський національний університет технологій та дизайну, ORCID 0000-0001-6011-4454, **e-mail:** garkin.pv@knutd.edu.ua

Сельський Роман Миколайович, магістр, кафедра мистецтва та дизайну костюма, Київський національний університет технологій та дизайну, ORCID 0009-0008-7948-7398, **e-mail:** roman.selskiy@gmail.com

Цитування за ДСТУ: Давиденко І. В., Кокоріна Г. В., Чупріна Н. В., Гаркін П. В., Сельський Р. М. Творчість О. Екстер як джерело композиційних та художньо-графічних прийомів для розробки колекцій сучасного одягу. *Art and design*. 2023. №2(22). С. 105–117.

Citation APA: Давиденко, І. В., Кокоріна, Г. В., Чупріна, Н. В., Гаркін, П. В., Сельський, Р. М. (2023) Творчість О. Екстер як джерело композиційних та художньо-графічних прийомів для розробки колекцій сучасного одягу. *Art and design*. 2(22). 105–117.

<https://doi.org/10.30857/2617-0272.2023.2.10>